

L. u. F. 74

Svamp.

Benämning "Svamp". För fyrhundra år sedan var här inte många av landsbyggdens befolkning som hade någon begär efter svamp till matlagning. Hörde de någon som talade om att bereska åt svamp, då drog de på munnen och sade ja det kan vara gott nog till dem, det enda de kände om svampen var flugsvampen, och den kände de till som giftig, och bra att förgöra flugor med, de placerade flugsvampar på ett äfä i stugorna, och de var ett bra medel mot att avertera flugor i sommarens dagar, och för många år tillbaka var flugorna en plåga på landsbyggdens bostäder, nu har de mer ~~de~~ ^{vi} kommit ett gott resultat vid bekämpandet av denna plåga. Svampens användning till mat blev främ genom att stadsbor kom ut att bo på landet, och de använde i matlagning svamp, men det tog tid innan folket kom in på bereska svampen till mat, ett var de sade att de kunde få svamp som var giftig, och in i senare tid har den ej kommit till något användning på landsbygden. För ett par år sedan var här en fru från Hästeholm som cyklade till Brönstads Trakten för att plocka svamp, och där låg ett hus i närheten av Svampstället, och hon träffade mannen

på stället, hon frågade om hon fick plocka svampen, som var nära huset.
Mannen sade då; ja plocka ni, för vi nyttjar inte svamp. Försäkring
av svamp här i Hälslek och var i gång för tjugo år tillbaka och då hade
en del av folket börjat plocka svamp som de sålde till uytköpare, som
sträckade den till Alahä, och även uytköpare från Alahä kom hit och köpte
svamp. Men nu är här frågan efter ^{den}, och nu har svampen slagit igenom,
till matberedning i staden. Så vid svampstiden och efter en dags regn,
då drager folk ut till gömgeåsen och plockar svamp, de som inte är
sittigt säkra i svampkännetekn, de plockar i regel "kamfäcker".

Ledningarna började sprida upplysning om svamparna som matnyttiga,
och även gav upplysning om de giftiga svamparna, som voro farliga
till mat, och i föredrag om matlagning stod svampen i ~~Betta~~ ^{Betta} som
väl beredd matsätt, och på senare är, samlas folk under satsning
svampkännares ledning ut i skog och mark att plocka svamp, de
färesnar både nytta och nöje, upp på gömgeåsen är man ^{gä} häriga
svampställen, upp vid Lammarsjöns husen, upp åt gömgeåsen, allt som
man kommer åt den lilla skogs vägen ser man sig mot staden
har man en härlig utsikt staden framför sig, "galt becken" med slottetornet.

Färdan upp åt äsen till svampplatsen var en gräsvägen stogs väg med igen-
varelse tjulspår, uppåt äsen kom man till en bokskog in till ett kärsdrag där
kunde man få se små svampkantareller sticka upp sina gula huvuden
ur marken, men även större kantareller, men en väg till höger var några
stora bokar, som bland dem luggits några bokar vintern förut, och det
gamla avhuggna riset hade rutnat, och där hade herr kantarell ombesöjt
en stor svampfamilj, min hustru och jag plockade på en timmes tid våra
korgar fulla med svamp, men lyckan är inte lika gynsam alltid vid
svampplockning. En gammal svamp och bärplockerska här i Färslehöjden,
bekant i alla skogar i tre församlingar, hon visste var alla bär och svamp-
platser var, när hon var i skogen och plockade svamp och hade plockat
så hon var betänksam ganska hon svampen i skogen där hon plockat det
sista, och allt affallet och det som var försmått kastade hon ut, eller
strödde ut dem på svampplatsen, de fröade och spred ut sig den kunde
hon komma dit senare och få en rik skörd, så grönga käringarna
voro korepiga: Svampen i mullbaggning: Var stuvning ommelet
och inläggning till förvaring. Horne vore begynn på svamp:
En gång skulle jag gå upp i skogen på nämnda plats och plocka svamp

när jag från det var där några kor som var på svampplåtser, och de hade ätit av all svampen, så vi fick söta om på svampmarker, och korna äro goda svampkämmare, så har vi sällan hört att betande husdjur blivit förgiflade av betet i skog och mark, och ej heller har jag hört att mjölken har ej lagit något men av att korna ätit svamp.

Svamp som växer på träd, såsom på björk och bok, togs till beqanqnannde såsom till fädningsmedel, för en mans älder beqanqnades nämnde svamp till fädningsmedel vid fastyggs bygge. Vid Landstörna och Hålsingborg. För en sjuttio år tillbaka var här två bröder i Stoby församling som drog ikring i skogarna och plockade svamp som de lämnade till nämnda platser, och hade det till försörjning, och dessa bröder benämndes "svamp-paugarna". Björkssvamparna hade de till rakstriglar och det var allmännt bland folk, bokssvampar var ej så mycket i bruk utan till det förut nämnda, men gamla bokar, och trälar sådana s. k. "värkfälar" och inne i veden mellan svallet och kärnan, var en skinnastad turntomhölje, kallades av allmogen för junder skinn, det toskades och användes vid sten-sprängning, de gamle hade det mot sjukdommar, om de blevo fastigt

Sjuka, och de kommit ut för något i vädrät så tänkte de eld på en bit puderskinn och där blev en glöd, och så vesed med handen runt tre gånger avigt, och tre gånger rätt itering huvudet och inandades röken, det hjälpte alltid sade de gamle. Sådant var folktron i göinge för några tiotal år sedan.

Häst.

Det var "sackaren" eller "nattmannen" också kallad, i varje härad var en sackare. En sackare i Västra göinge Petter Franberg bodde i Merums socken han brastererade djur, han slaktade hästar för det var ingen annan människa som ville göra det, för det var "sackare arbete", och sackaren ansågs slå på ett lägre plan, så när han kom till en gård och hade utfört ett arbete, och blev inbjuden, och bjöds på en sup, så när han tömt glaset tog han själv och skjölde det inman, men Franberg var väl ansedd, han hade sin uppgift att fylla, och var oumbärlig, han skulle också begrava mördare som haktrogg vid galgbacken här. Men senare var där en i byggen som slaktade gamla hästar, och de fick han, och han hade stor familj och de sade han åt hästkött, så han var nog den förste som åt hästkött.

Man skall tänka antyckan för hästkött var stort, en järnvägsman
nu pensionerad född i Näsdelä Brömstad socken och vistades i Hov-
dala i ynglinga åren, och han omtalade att hästar slaktades på gården,
och körcdes på hästbjuv ned till Hovdala änn, och västrades ned i änn,
och han omtalade att där samlade åt i de döda hästskroven, och där
fångades många välgöddla älar. En fördom mot hästkött var från
gammalt inrotad bland de äldre och i hög grad nästan till det
otroliga, En mester till mig hade en fasa för hästkött, hemmes man
var järnvägssnickare, och var tillika amatör slaktare - så han slaktade
husållsgrisar åt järnvägsfolket etc. sina kamrater, en gång hade
han slaktat en gris till en närboend barnvakt och den hade köpt
ett stycke häst kött av en slaktare, och det skall barnvaktern en
del av det till köttkaren, och snickaren som slaktade åt barnvaktern
fick en bit fläsk som betaltning och en bit hästkött, och skulle
hava lite slaktgilt, så det blev nog högsta ropet, snickaren kom
hem med sitt fläsk och kött, och han placerade det i källare
på saltkaret, la det fläsket under och hästköttet ovan på, när hans
hustru kom ner i källaren, och såg den kött placering, ville hon

inte hava fläsket för att hästkötet låg oxan på, och min master
gav mig fläsket, sådan antipasti hade folk för hästköt. Och de som
borgförde hästköt skulle hava en tarta med påsträffa "hästköt till sale."
och den skulle vara uppställd synlig och kockarna på hästbenen skulle
vara synliga vid slakt disken, men nu har hästkötet kommit i
charcuteriaffärerna men det är mest saltat rökt hästköt.

Fläsk, Kitting och Lamm.

Här på orten har inte ^{enligt} motviljan katvar varit större än de ätt
katvar, efter tre dagar slaktade de spänkatvar, och en del låt de
leva ett par veckor och slaktade dem, de kallades gödkatvar de varo
ju flästare i köttet. Tjurkatvarne slaktade de, om de inte skulle
hava dem till pålägg. Kokatvarne, om de behöfde dem till avel fick
de leva. Orts ellerbyborna hade en slaktare som de antlade, där var
sådana som slaktade storboskap, två månader före jul hade de
slaktat ^{bondgädd} varje fjärdt började i midten av Oktober slakt av nötkreatur,
en ko, eller tjur, på varje större gård, och november en och annan
stor suga, och i December i midten, julgrisarna, och det var på
små och stora ställen, Torp och husmän hade sina julgrisar,

Slakteringen av kallar utfördes genom stickning i halsen, och när kallen var avlivad flöddes den, för att lattare få av skinnets fog de vrid stickbrädet med kniv lossade skinnets och ^{re}hindre för av metall eller ett begagnat rökpipsskaft stack de in mellan köttet och skinnets, och så de med munnen ^(bläste) upp skinnets så det lossade från köttet, det gick då lättare att få av skinnets, men det köttet blev uppmärksamhet när det förfördes och det hade sine betänkligheter, så det blev förbjudet, för sist av smitta från den som bläste upp den slaktade kalven, men många kallar hemma på gårdar höll de på den metoden med slakteringen. Skinnets såldes till garvare.

8 Killing. Unge efter get, Geten var fattigmannens ko, mjölkren var tjock och närande och hälsosam för lungsjuka, rätt hållna de s.k. Skogsgeterna levde av tjung och enekuskar och tår, köttet ^{av} geterna var godt särskilt som tår s.k. "spekte". Getarnas köttens kött var efter "kammi" hade en skarp smak, så när koen var slaktad, stog de en stor sup brännvin i halsen på honom - det tog bort smaken. Lamm - Ungar efter får, de honor som föddes blevo till prälagg och försöka slakten, baggarna ställades på tillväxt till slakt

De lamm som blivit påtagda ^{för jul} efter, de göddades upp till påsk, såldes
till judarna som påsklamm, och betalades bra.

Wilt

Skogs fåglar, såsom fjäder, orre, morkullor, "Sasari" en fågel som ej
var här förr på orten - men trötigen kommit från herrgårdarna, de har
inplanterat dem, Sina ändor, var också ett åkrat fågelträd, Zappsons
en gammal fågelstam som varierat i fågelstam, hårda vintrar decimerar
många gånger kullarna, räven är också en hård jägare.

Wildkaniner är en landsplåga för jordbrukaren, och de försörjar
sig för, de har tillhåll i skogsbäckar intill odlad mark, och där
trade långa gånger i marken i jorden, och sina bo under träd-
kottarna, men har jägare iller med sig vid jakt av vildkaniner,
och så nåt, som de sätter vid utgångarna, då kan de fåga ett femtio-
tal i ett svep, för skall de tura sig på dem då får de ej många,
för de äro stugga och har god lokalsinne, kaniner blev i ruset
vid både krigen och många hade inte till kanin kött, men genom bristen
på kött så åt många kaninkött, varje husägare på landet och i samhälle
och stad, så hade de kaniner, men när kriget var slut, var kaninens kött slut.

Höns.

Höns trar och utnyttjas för ägglägring, och utödlägring för stammens
vildare förökning. De äldre höns, två, och tre åringar, utogs till slagt.
Så "vyandotte" och plymmerock, var och är statshöns, det är en lät skat-
ning att avliva höns, man tager fatt om vingarna och ett grepp om
benen, och därtill en lätlig vedklump, där lägger man hönsens hals
på vedklubben, och yran i höger hand och hugger till och vips är
huvudet av, men hönselmerverna är i rörelse en stund, omedelbart
bör man flöcka hönsen för fjädern lossas bättre när de är varma.
En del av höns flötet tog de tillvara ett bra läkemedel mot skäll-
eller bränn skador, torparsvinnorna tillvaratogo fjädern men det tyckte
en del att det var för mycket arbete för så lite det fanns tillvara av
många höns. Ofen gässen plockar de och tillvaratogo fjädern, i äldre
tid plockades de stora pennorna ut av vingarna, o vingarna hade
housmålarna att sopa med dem av möblerna på svåråtkomliga ställe,
gäspennorna hade de till skriva med, när jag var i 10 års åldern
var där en gammal mjölkhandlare, som var lite sakförare, han skrev
med gäspenna, och han sade jag kunde inte skriva med stälpenna.

Fiske

Våtgäddar - var en fiskesort som ej räknades som mångfånga, som man nyttjade som bete på älven, och skulle vara mycket lockande för älven, och räknades mycket givande, hundgäddor gick upp i biflöden och bäckar som gick ut till sjöarna, fiskaren tog hundgäddorna i bäckarna med nät, och till och med med bara händerna. En fiskare Junderberg som fiskade i Fönja sjön, fiskade upp hundgäddor i Gulasjöns bäcken. Så ett av den bäckens fisker man kan äta i småbiten och god i smaken, men här är många som ej kan äta äl, Många vill ej äta äl för sitt oerhållande utseende. En gammal kvinnan hade aldrig ätit äl, såg fisk sådan kan man inte äta, de liknar ormr! En sorts små fisker benämndes "porka". kunde ej ätas, och till och med om dessa fisker kom på en älven räknades med att fångsten blev minimal av äl.

Möst var den ^{fiske}första näst efter isgäddor som fångades så loss som isen lossas från land. Så loss som vintern började bli varm och ~~var~~ ej fisker efterfrågad, utan blev till höns och svinfötta gäddor var påsar med räp, Liken efter ^{var} skulle gäddor vara på bordet.